

[Обратно към статията](#)

Все по-малко "котви на стабилност" и все по-висока ентропия

Рисковете пред развитието на България – оценка и управление

От **Илиян Василев**

6 март 2012

Илиян Василев

Илиян Василев е български дипломат, посланик в Русия от 2000 до 2006 г.

Роден е на 7 юли 1956 г. През 1981–1990 г. е сътрудник в Международния отдел на Българския земеделски народен съюз, по-късно – резидент-мениджър, консултант по международно строителство и развитие във фирма "Дж. Джоунс и Ко" и представител на фирмата в България.

През 1994–1997 г. е изпълнителен директор на ДОО "Хоум сервиз"; изпълнителен директор и вицепрезидент на Българската международна стопанска асоциация, председател на Агенцията за чуждестранни инвестиции.

Основател и Почетен Председател на Българския Икономически Форум и на Икономическия Форум за Югоизточна Европа. Член на УС на Българската Асоциация за външна политика и на УС на Конфедерацията на Работодателите и индустриалците в България. От 2007 г. до април 2011 е председател на Делойт България. Заместник-Председател е на българския Реформ Юнион Клуб.

Глобалните рискове пред икономиката са в три клъстъра - глобалните дисбаланси, пазарната конюнктура и климата

Системният характер на кризата изведе на преден план въпрос за оценка на рисковете пред развитието на България и тяхното управление. Изолацията ни от световната икономическа система в продължителен период след Втората световна война не може да не даде своето отражение.

Глобалните рискове пред икономическото развитие се разположени в три клъстъра – рискове, породени от глобалните дисбаланси, рискове на пазарната конюнктура и рискове, свързани с климатичните промени.

Рисковете, свързани с геополитическите дисбаланси, открояват широки зони на несъответствие между глобалния характер и мащаб на процесите и национално-държавния характер на тяхното проявление и регулиране. В подобна среда сляпото и безкритично упование на колективните системи за сигурност не само не е достатъчно, но

в редица случаи може да се окаже подвеждащо. Рисковете пред националната сигурност на България, както и на много други държави, все повече лежат в невоенната област – финансови, суровинни, технологични, търговски, продоволствени, социални, климатични, информационни, кибер-, миграционни и прочие рискове.

Предизвикателство към всяка страна е да разпознае на ранен етап и управлява стратегическите си рискове, като разположи оптимално собствените и споделени ресурси в услуга на икономическото си развитие по линията на Европейския съюз (икономическа, социална сигурност), еврозоната, Световната банка, МВФ, (финансова сигурност), "Шенген" (вътрешна сигурност), НАТО (военно-политическа сигурност), и т.н.

Особено място тук заемат рисковете, произтичащи от дефицитите в публичното и корпоративното управление. България има установена историческа традиция в провеждането на генеричен тип политика, която най-общо се свежда до избирането на най-близкото решение в практиката на страните репери и придържането към мейнстриймът от политики и стандарти. Твърде редки са примерите в най-новата ни история на пионерски тип, оригинална, осъзната, генерирана и провеждана национална политика, която да чартира курса на развитието ни извън талвега на средно претегленото, традиционното и утвърденото от по-големите ни съюзници. Подобна дирижирана трансформация е необходима с оглед оптимизирането на индивидуалните, корпоративните и институционалните усилия и ресурси.

Дългите години на подражателство отслабиха приспособителните рефлексии на българската политическа класа. Не случайно растежът у нас не ражда пропорционално изпреварващо развитие и богатство. Общественото лепило, което е нужно, за да се консолидират институции и граждани около нови цели и интереси, остава слабото звено на българския преход. Решаването на демографските и квалификационните проблеми определя възможностите ни да посрещаме външни и вътрешни предизвикателства. Към този клъстер от рискове спадат проблемите на ниската раждаемост, високата смъртност, застаряването на населението и последствията на пенсионната и здравната система, и, разбира се, дълго отлаганият проблем на пълноценната интеграция на ромското население.

Поддържането на образователни и квалификационни баланси, ефективното управление на човешките ресурси могат да омекотят действието на редица глобални рискове. България тепърва трябва да се научи да се справя с рисковете на имиграцията и интеграцията на значителни групи чуждестранни граждани с различен етнически, расов, религиозен, семеен и квалификационен статус.

Нова тема са рисковете, произтичащи от нарастващата интеграционна зависимост от ЕС, особено в контекста на кризата в еврозоната. България продължава безкритично да разчита, че Европейският съюз ще даде външен репер на нейното икономическо и социално развитие. Европейските рамки на бюджетни политики водят до нови форми на зависимост на корпорациите и граждани от наличието на постоянни непазарни стимули, които могат да отслабят конкурентоспособността и породят устойчиви отклонения в управленски нагласи и ценности. Ражда се нов тип зависимост, която на пръв поглед има силно положителни черти – доколкото въплъщава възходящо развитие на европейската интеграция, но остава рискова монозависимост.

Към този рисков сектор спадат и специфичните рискове, свързани с информационната и киберсигурност, които неизменно повишават своето относително тегло сред риск факторите.

Втората група клъстърни рискове са ценовите или породените от волатилността на пазарната конюнктура – цена на стоки, услуги, капитал, работна ръка и т.н.

Като правило те са силно чувствителни към национално специфични вериги на добавена стойност, към качеството на трансграничната свързаност на институции, корпорации и граждани. Колебанията в цената на капитала, на стоките и на услугите, на работната ръка сами по себе си не представляват значим риск, доколкото пазарните неравновесия са неизбежни. Само при значими и резки колебания на цените, породени от намесата на виртуални финансови инструменти извън пазарната дихотомия "търсене и предлагане", ценовите колебания се превръщат в рисков фактор.

В коктейла от глобални рискове водещо място заемат финансовите рисковете, свързани с волатилността и непредсказуемостта на глобалните капиталови и финансови пазари. Финансовата стабилност е трудно постижима като самоцел, извън контекста на взаимовръзката с нуждата от достатъчен и дълъг кредитен ресурс за финансиране на икономическия растеж и обслужването на новите дългове.

Значителна част от акумулираните дългове в еврозоната са резултат на търговски кредити за обслужване на изходящите инвестиции и износ от водещите икономики в ЕС. В този смисъл натрупани дългове не са само грях на страните длъжници, но и функция на политиката, насърчаваща износа и инвестициите в страните кредиторки.

Фискалната централизация на ЕС може допълнително да затрудни по-слабите икономики, като им отнеме стратегическо пространство за институционално и индивидуално маневриране, особено в контекста на догонващите политики. Сляпата вяра, че Брюксел знае по-добре, не е достатъчна.

Повишаването на изискванията към капиталовата адекватност и по-строгите изисквания от "Базел I" към "Базел III" през последните десет години не само не намалиха рисковете в банкова и финансовата система, но създадоха измамно чувство на сигурност. Не на последно място, защото суверенните дългови книжа доскоро се считаха за нискорискови, т.е. не бяха покрити от системите за управление на риск на банките и финансовите институции.

Последната специфична група са клъстърни рискове, свързани с климатичните промени, които водят до продоволствени, водни, енергийни, суровинни и други дисбаланси.

Пример за свързани с такива са променящата европейска и изоставащата глобална регулаторна рамка. Страните - членки на ЕС, не могат да си позволят свръхразходи, които могат да поставят производителите и потребители в по-неизгодни позиции спрямо техните конкуренти в другите водещи центрове.

Управлението на посочените рискове зависи в най-голяма степен от качеството на системите за ранна диагностика, оценка и анализ на въздействие, както и от качеството на институционалната, груповата и индивидуалната реакция. Интересите на различните

социални групи ще се разминават значително – не само вследствие на асиметричността на информацията, която получават, но и поради обективни различия в степента на мобилност, социален статус и експозиция към глобалните процеси.

Ето защо своевременните инвестиции в управлението на рискове остават безалтернативни в среда, в която има все по-малко "котви на стабилност" и все по-висока ентропия.

© 2001 – 2012 Икономедиа АД съгласно Общи условия за ползване. Уеб разработка на Икономедиа. Някои снимки © 2012 Associated Press и Reuters. Всички права запазени.